

PEST-КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

ІЛЛЯ БРАЙЛОВСЬКИЙ,

кандидат економічних наук, директор ДП "Наукова спілка Донбасу"

У статті розглядається один із перспективних видів класифікацій ризиків державно-приватного партнерства - PEST-класифікація. Подано змістове наповнення цієї класифікації для умов України. Аналіз охоплює політичні, економічні, соціокультурні та технічні ризики. Визначено пріоритети держави та приватного партнера при розподілі ризиків угоди. Побудована стандартна матриця ризиків за категоріями в рамках PEST. На думку автора, PEST-класифікація може допомогти в кластеризації ризиків відповідно до їх причин, оскільки групи ризиків є вільними від надмірності. Вона може бути використана, щоб забезпечити основу для розробки системи стандартизації ризиків.

Ключові слова: державно-приватне партнерство (ДПП), класифікація, ризики, PEST-класифікація.

Постановка проблеми. Державно-приватне партнерство (ДПП) визначене серед ключових механізмів реалізації політики модернізації економіки України, вирішення важливих соціально-економічних проблем. Підстави для такого визначення дає розуміння того, що для реалізації масштабних модернізаційних проектів у різних секторах економіки потрібні значні інвестиційні ресурси, потужним джерелом яких може стати приватний бізнес. Водночас в умовах посткризового розвитку зростає інтерес бізнесу до державної підтримки, яка дозволить знизити ризики приватних інвестицій, підвищити надійність інвестиційних проектів для кредитних організацій. Проблеми ризиків у співпраці держави й бізнесу, особливо при реалізації проектів державно-приватного партнерства, поки що у вітчизняній науковій сфері досліджені недостатньо. Хоча необхідність такого дослідження вкрай необхідна, зокрема, із залученням інструментів, які допомагають виявляти ризиковані аспекти зовнішнього середовища державно-приватного проекту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підходи до розуміння економічної сутності державно-приватних угод детально розглянуті в роботах Л. Шарінгера, П. Самуельсона, Л. Дж. Гітмана, В. І. Якуніна, М. В. Вілісова, В. Г. Варнавського та інших. Залежно від того, наскільки великим та різноманітним є обсяг специфічних ризиків, які приймає на себе приватний сектор під час виконання такої угоди, та які фактори є ключовими при оцінці ризиків, створюються різні класифікації ризиків державно-приватного партнерства. Принципам побудови подібних класифікацій присвятили свої роботи Лі Бінга, А. Акінтоя [8], Хардкастл, Мартін Сміт, І. Л. Іванов та Т. Бондар.

Разом із тим, перспективним видом класифікації ризиків державно-приватного партнерства може бути класифікація, побудована за допомогою відомих маркетингових інструментів бізнесу, які дозволяють оцінювати ринок, позицію компанії, потенціал і на-

прямок бізнесу. Таким інструментом, на нашу думку, є PEST-аналіз.

Мета статті - застосувати інструмент PEST-аналізу для оцінки ризиків державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Теоретичних підходів до оцінки ризиків проектів приватно-державного партнерства існує декілька. Цікавою, з нашої точки зору, є класифікація ризиків, пов'язана з проектами ДПП, яка розглядається в дослідженнях Лі Бінга та ін. (2001), К. Айєра і М. Сагіра (Iyer and Sagheer, 2010) [7, 8]. Зазначені автори вважають, що більшість із виявлених ризиків у рамках державно-приватного партнерства може бути віднесена принаймні до однієї з P, E, S, T категорій (від перших літер латинських назв груп ризиків: P - Political / Політичні, E - Economic / Економічні, S - Socio-Cultural / Соціокультурні, T - Technical / Технічні концепція отримала назву PEST-класифікації).

Розглянемо запропоноване названими авторами наповнення відповідних категорій ризиків у рамках PEST-аналізу.

Політичні ризики включають у себе політичні зміни, які стосуються регулювання економічної діяльності в рамках державно-приватного партнерства і які обумовлені діями уряду. Політичні ризики мають більшу вагу на етапі розробки проекту до підписання контракту. У контексті дослідження під політичними ризиками пропонується розуміти ризики, які можуть виникнути в результаті несприятливого втручання уряду в регулювання операцій у рамках проекту ДПП або в результаті політичних рішень, які можуть призвести до зниження ефективності проекту, фінансових втрат або послаблення управлінського контролю. Такі ризики також стосуються політичної стабільності, зміни законодавства й правил конкуренції.

В умовах українських реалій до цієї категорії вважаємо за доцільне віднести такі види ризиків:

- **прямі політичні ризики:** ці ризики можуть виникнути у зв'язку зі змінами в законодавстві щодо

придбання або відчуження активів проекту, прав концесіонерів, анулювання або відмови у видачі ліцензій, дозволів, погоджень та затверджень тощо. Результатами цих видів ризику може бути або громадське обурення або суспільне визнання;

- *ризик прийняття політичних рішень*: ті, хто приймає політичні рішення, можуть впливати на успіх проекту. Наприклад, у США під час реалізації двох проектів ДПП у галузі платних автодоріг було прийнято політичне рішення про зменшення вартості послуг автодоріг, яке було реалізоване в поправках до відповідних законодавчих актів загальнодержавного рівня. Така реакція політиків була відповіддю на те, що виробники в рамках зазначених проектів підняли ставки оплати вище від загальнонаціональних. Виникнення такого ризику призвело до зменшення рівня доходності проектів і потребувало застосування додаткових заходів для зменшення наслідків ризиків [4];

- *ризик права землеволодіння*: багато проектів державно-приватного партнерства (особливо в транспортній сфері та в будівництві) потребують великих ділянок землі. Ризик права землеволодіння включають у себе витрати на придбання, оцінку, погодження прав землекористування; затримки у зв'язку з переселенням, у процесі обстеження земель та ін. Такі ризики часто можуть призвести до судових та позасудових суперечок. Результатом може стати або збільшення бюджету контракту ДПП, або реструктуризація такого бюджету;

- *ризик конкуренції постачальників суспільних послуг*: ці ризики виникають через конкуренцію в тих галузях, у яких реалізуються проекти ДПП, або у випадках, коли уряд надає певним постачальникам преференції, вбачаючи в них потенційні джерела доходів бюджету. Така конкуренція може сприяти підвищенню рівня суспільних благ, якщо її правила належним чином структуровані й унаслідок конкурентної боротьби або виникають нові суспільно значущі послуги, або зменшується їх вартість. Але якщо вони погано структуровані, така конкуренція може лише закріпити монополію владу, яку буде важко подолати концесіонерам проекту ДПП. Як приклад можна навести такий: концесія на послуги централізованого водовідведення та водопостачання (коцесіонер ТОВ «Луганськвода», проект реалізується з 2008 р.) може конкурувати з безкоштовними комунальними послугами;

- *нормативні ризики*: ризики, пов'язані з отриманням погоджень і дозволів, дотриманням комунальних й екологічних правил (так, у Дубровицькому районі Рівненської області було відхилено проект ДПП у сфері централізованого водопостачання, оскільки його реалізація могла би призвести до загрози сільськогосподарських угідь);

- *протекціонізм*: протекціонізм економічної політики стримування міжнародної торгівлі такими засобами, як тарифні обмеження на імпортовані товари, обмежувальні квоти, цілий ряд інших постанов уряду, спрямованих на запобігання імпорту й захист власного виробника. Результатом такої політики може стати або оголошення несправедливих тендерів на проекти ДПП, або зниження їх конкурентоспроможності (як приклад можна навести спочатку залучення інвесторів на здійснення ряду проектів ДПП у галузі дорожнього будівництва в рамках підготовки до Євро-2012, а потім відсторонення інвесторів та реалізація проектів у рамках витрат із Державного бюджету);

- *законодавчі зміни*: ризики, пов'язані зі зміною правил та положень, затверджених нормативно-правовими актами.

Економічні ризики включають у себе ті ризики, які призводять до падіння доходів проекту або фінансового його краху. Економічні ризики пов'язані з невизначеністю витрат і доходів. В Україні в першу чергу слід урахувати:

- *передінвестиційні ризики*, пов'язані зі значними інвестиціями в проект техніко-економічного обґрунтування, процесами підготовки й пошуку засобів фінансування проекту. Ці ризики можуть призвести або до перемоги в тендері, або до втрати проекту. У рамках процесу проектування також можуть виникнути затримки, пов'язані з відсутністю фінансування та часом, витраченим на отримання кредиту;

- *ризик зборів із доходів*: ризики того, що обсяги втрати доходів у зв'язку з наявністю значних зборів із них (податки, мита, завищені комунальні та інші тарифи тощо) не зможуть достатньою мірою забезпечити технічне обслуговування та експлуатаційні витрати або забезпечити очікуваний дохід від інвестицій. У рамках проектів державно-приватного партнерства приватна сторона з метою зниження рівня впливу цих ризиків упевні просити грошову компенсацію від держави на втрати доходів від тарифів або зборів, здійснити запит до органу влади щодо зміни чи порядку стягування податків або зборів або продовження терміну концесії. Партнерам проектів ДПП необхідно ретельно визначити й ураховувати ризики щодо потоків грошових коштів чи їх повернення, оскільки вони можуть виникнути протягом тривалого періоду дії проекту;

- *фінансові ризики*: ці ризики виникають у зв'язку із загальним зростанням цін або зміною інших економічних чинників, таких як інфляція й процентні ставки. Певні фінансові ризики пов'язані з непередбачуваною зміною валютного курсу, податків та імпортих мит, вартістю страхового відшкодування та підвищенням цін на сировинні товари. Ці ризики можуть бути також пов'язані з тим, що емітент облігацій не погашає основного боргу й відсотків протягом тривалого часу. Негативними результатами впливу цього виду ризику можуть бути втрати в прибутку;

- *ризик перевитрати*: ці ризики виникають через нездатність завершити проект у рамках бюджетних витрат. Причини їх можуть варіюватися від зростання загального рівня цін у країні до зміни економічних факторів, таких як інфляція, процентні ставки тощо. Ці ризики впливають на приватного партнера проекту безпосередньо. Серед дій, які могли б бути таким партнером прийняті, можна відзначити претензії на неустойку від підрядника - держави.

Соціокультурні ризики є ризиками того, що може мати прямий або непрямий вплив на суспільство або громадянина, що користується результатами проекту партнерства. Вони також включають у себе відносини ризиків між сторонами за договором, моральні ризики й ризики рівної участі різних груп суспільства. У нашому випадку це:

- *ризик громадської думки*: полягають у відсутності прозорості. Прозорість означає доступ громадськості та інших зацікавлених сторін до правдивої інформації про стан та перспективи реалізації проекту й пов'язані із цим аспекти. Як приклад можна навести випадок, коли в Індії (США) була сформована негативна громадська думка стосовно проекту ДПП через те, що в рамках проекту громадськість не мала належної інформації про характер

діяльності в ньому іноземних компаній. Також негативна громадська думка може бути викликана острахом надмірно дорогих зборів, які могли б виникнути в результаті реалізації проекту (автомобільна дорога Львів-Краковець, де планувалася сплата за 1 км проїзду 3 євроцентів для легкових автомобілів та 10 - для вантажівок). Уряд має забезпечити включення представників суспільних інтересів до участі в поширенні інформації за проектом. Результатами цих ризиків може стати або громадське обурення, або суспільне визнання;

- *екологічні ризики*: можуть настати в результаті несприятливого впливу на здоров'я людини або навколишнє середовище (якість повітря, води, шум тощо). Ці ризики пов'язані з виникненням екологічних інцидентів у процесі реалізації проекту;

- *моральні ризики* - це ризики того, що одна зі сторін договору вступила в договірні відносини вимушено або надала недостовірну інформацію про свої активи, зобов'язання чи кредитоспроможність. Ця сторона також може мати додаткові стимули до прийняття додаткових ризиків з метою отримання більшого прибутку;

- *ризики партнерства*: у проектному консорціумі дуже важливими є командний дух, підхід і взаємна довіра. Інакше можуть виникнути різноманітні проектні ризики у зв'язку з відсутністю в партнерів спільного бачення виконання індивідуальних та/або колективних дій організацій, які беруть участь у проекті. Цей вид ризику може призвести до судових процесів;

- *ризики групової справедливості*: проекти державно-приватного партнерства можуть бути відкладені або скасовані, якщо вони можуть справляти непропорційно несприятливий вплив на певні соціальні групи, пов'язані з проектом. Тому проекти ДПП вимагають відповідних планів дій зі зменшення впливу на соціальні меншини або економічно неблагополучні групи населення.

Технічні ризики включають у себе ризики, пов'язані з різними умовами землеволодіння, управління рухом фінансових коштів у рамках проекту, несприятливим впливом довкілля тощо. Технічні ризики пов'язані з відсутністю у партнерів нових технологій, дефектами в дизайні, виробництві та технічному забезпеченні проекту. Технічні ризики під час підготовки проекту можуть включати:

- *ризики управління проектами*: ці ризики включають витрати й перевитрати часу через погану організацію договірних відносин і графіку управління, виникнення договірних спорів, затримки проведення тендеру й процедури відбору або поганої комунікації між учасниками проекту. Вони також включають у себе ризики графіку, які виникають через нездатність завершити проект у рамках запланованого часу. У проектах державно-приватного партнерства іноді виникають конфлікти між приватною та державною сторонами, які можуть призвести до змін у розкладі, що в результаті викличе затримки в тривалості проекту. Результати можуть впливати на розмір прибутку, суспільне визнання або незадоволеність проектом;

- *ризики будівництва*: є особливістю проектів ДПП, у рамках яких здійснюється створення нових або реконструкція існуючих об'єктів. Будівельні ризики складаються з різних індивідуальних видів ризиків, які негативно впливають на виконання проекту в рамках графіку й бюджету, усупереч нормам, установленим для об'єкта. Цей вид ризику включає

в себе перевитрату коштів, часу, зниження якості, збільшення вартості та обсягу робіт, усупереч тому, що визначено контрактом проекту;

- *ризики проектування й прихованих дефектів*: ці ризики можуть виникнути через дефекти конструкторії, невизначені чітко специфікації й плани, помилки та прорахунки в дизайні або через неточні геологічні та геотехнічні дослідження. Результатами виникнення таких ризиків можуть стати низька якість продукту або необхідність його перероблення, що значно вплине на терміни реалізації проекту;

- *ризики технології* - ризики, пов'язані з вибором технологій для операції в рамках реалізації проекту ДПП. Технологічні стандарти швидко змінюються, тому обладнання може застаріти або стати несумісним протягом дуже короткого часу. Тому відмова від застарілих і впровадження нових технологій може вплинути на ефективність продукту й вартість проекту;

- *форс-мажор*: це непередбачені ризики, які також називаються «стихийні лиха» (епідемії, засухи, землетруси, повені тощо), або такі, які виникають через непередбачувані події, зокрема пожежі, бурі, тероризм, громадські заворушення тощо, яких не можна передбачити. Виникнення таких ризиків може призвести до затримки графіка виконання проекту й викликати додаткові витрати на нього;

- *фізичні ризики*: є такі, які можуть зашкодити якості об'єкта, спричинити пошкодження будівельної техніки, робочої сили тощо, які однаково важливі як у процесі будівництва, так і в процесі експлуатації об'єкта ДПП.

Ризики повинні бути належним чином виокремлені й визначені в період попереднього планування й розподілу ресурсів між зацікавленими сторонами. Державні установи - сторони проекту, у першу чергу несуть відповідальність за діяльність, пов'язану з екологічним станом проекту, відведенням, придбанням, концептуальним проектуванням, прогнозуванням попиту й доходів, фінансовим аналізом здійсненності, організацією надання дозволів, співпрацею з політичними партнерами та зацікавленими сторонами й усіма необхідними відповідними діями стосовно законодавства.

Дослідження щодо розподілу ризиків між сторонами державно-приватного партнерства показали, що політичні ризики повинні нейтралізуватися державним партнером, а значна частина проекту - специфічні ризики - мають вирішуватися приватним партнером [4]. Такі фактори ризику, як форс-мажорні обставини й зміни в законодавстві повинні бути загальними для обох сторін. Розподіл ризику сильно залежить від конкретних обставин проекту, таких як рівень суспільної підтримки, наявність необхідних дозволів, договірних змін, відсутність досвіду роботи з проектами ДПП. Розробка стандартної моделі розподілу ризиків не видається можливою, оскільки проекти та умови, у яких вони реалізуються, дуже відрізняються один від одного.

У таблиці 1 наведено фактори ризику за категоріями в рамках PEST. Ця таблиця також показує, яка зі сторін (державна, приватний партнер або обидва учасники) несе на собі ризики. Наприклад, прямі політичні ризики розподілені в групу політичних ризиків (Р), у яких державний сектор несе основну відповідальність. Більшість технічних ризиків (Т), пов'язаних із проектом управління, знаходяться в частині підрядника, отже, приватна сторона несе ці технічні ризики. Такий розподіл може варіюватися залежно

Таблиця 1. - Класифікація ризиків за PEST-класифікацією

PEST	Види ризиків	Розподіл ризиків		
		Держава	Приватний партнер	Спільні
Політичні ризики (P)	Прямі політичні	X		
	Прийняття політичних рішень			X
	Права землеволодіння			X
	Конкуренції постачальників суспільних послуг		X	
	Нормативні			X
	Протекціонізм	X		
	Законодавчих змін	X		
Економічні ризики (E)	Передінвестиційні			X
	Зборів із доходів			X
	Фінансові			X
	Перевитрати		X	
Соціокультурні ризики (S)	Громадської думки			X
	Екологічні			X
	Моральні			X
	Партнерства			X
	Групової справедливості			X
Технічні ризики (T)	Управління проектами		X	
	Будівництва			X
	Проектування й прихованих дефектів		X	
	Оточення			X
	Технології		X	
	Форс-мажор		X	
	Фізичні		X	

Джерело: розроблено автором на основі даних Li, Akintoye, Edwards, Hardcastlea (2004).

від типу проекту та розміру. Як державна, так і приватна сторони несуть ризики, розподілені в групу соціокультурних ризиків (S), наприклад, такі фактори ризику, як моральний ризик, екологічний та групової справедливості. Це дозволить здійснити аналіз різних сторін ризик-менеджменту, а також визначити, яка сторона приймає на себе основні види ризиків.

Висновки

1. Завдяки унікальності профілю ризиків проектів державно-приватного партнерства, комплексна ідентифікація факторів ризику є критичним питанням. Більшість методів ідентифікації ризиків у проектах ДПП ґрунтуються на знаннях експертів у відповідних сферах, які мають досвід роботи з подібними проектами. Мета ідентифікації ризиків - з'ясування, які ризики можуть вплинути на проект, і документування характеристик цих ризиків. Ідентифікація ризиків повинна проводитися на регулярній основі протягом усього проекту. Ідентифікація ризику пов'язана також із можливостями (позитивні результати) та загрозами (негативні результати). Методи ідентифікації ризиків включають анкетування, семінари й зворотний зв'язок з аналогічними проектами, проведення дискусій і мозкових штурмів із фахівцями, залучення досвідчених консультантів, менеджерів проектів, представників державних органів, зацікавлених сторін і користувачів.

2. PEST-класифікація може допомогти в кластеризації ризиків відповідно до їх причин, оскільки групи ризиків є вільними від надмірності. Вона може бути використана, щоб забезпечити основу для розробки системи стандартизації ризиків.

3. Запропонована вперше авторська адаптація PEST-класифікації до умов України дозволить із меншими витратами та з більш високим рівнем вірогідності виявити й класифікувати ризики ДПП та розробити адекватні заходи стосовно запобігання їм або зменшення рівня втрат.

№ 1 (121) січень-лютий 2013 р.

ЛІТЕРАТУРА

- Deviprasadh A. Risk assessment and management in construction projects [Електронний ресурс] / A. Deviprasadh. - 2007. - Режим доступу : <http://www.scribd.com/doc/14565333/Risk-Assessment-and-Management-in-Construction-Projects-Full-Thesis> accessed.
- Fischer K. Incentive and payment mechanisms as part of risk management in PPP contracts / K. Fischer, H. W. Alfen // Journal of Interdisciplinary Property Research. - 2009. - Vol. 1. - Pp. 5-25.
- Fischer K. Указ. праця.
- Fischer K. Указ. праця.
- Gooch T. Object Oriented Analysis and Design Team [Електронний ресурс] / T. Gooch. - 2000. - Режим доступу : <http://atlas.kennesaw.edu/~dbraun/csis4650/A&D/index.htm>.
- Han S. H. Judgment - based cross - impact method for predicting cost variance for highly uncertain projects / S. H. Han, J. Diekmann // Journal of Construction Research. - 2004. - № 5 (2). - Pp. 171-192.
- Iyer K. Hierarchical Structuring of Public Private Partnerships Risks Using Interpretative Structural Modelling / K. Iyer, M. Sagheer // Journal of Construction Engineering and Management. - 2010. - 136 (2). - Pp. 151-159.
- Li Binga. The allocation of risk in PPP/PFI construction projects in the UK / Li Binga, A. Akintoye, P. J. Edwards, C. Hardcastlea // International Journal of Project Management. - 2004. - 23. - Pp. 25-35.

REFERENCES

- Deviprasadh A. (2007), Risk assessment and management in construction projects. Anna University, available at: <http://www.scribd.com/doc/14565333/Risk-Assessment-and-Management-in-Construction-Projects-Full-Thesis> accessed.
- Fischer K. and Alfen H. W. (2009), "Incentive and payment mechanisms as part of risk management in PPP contracts", *Journal of Interdisciplinary Property Research*, Vol. 1, pp. 5-25.
- Ibid.
- Ibid.
- Gooch T. (2000), "Object Oriented Analysis and Design Team", Kennesaw State University, available at: <http://atlas.kennesaw.edu/~dbraun/csis4650/A&D/index.htm>.

6. Han S.H. and Diekmann J. (2004), «Judgment - based cross - impact method for predicting cost variance for highly uncertain projects», *Journal of Construction Research*, 5 (2), pp. 171-192.

7. Iyer K. and Sagheer M. (2010), "Hierarchical Structuring of Public Private Partnerships Risks Using Interpretative Structural

Modeling", *Journal of Construction Engineering and Management*, 136 (2), pp. 151-159.

8. Li Binga, A. Akintoye, P. J. Edwards and C. Hardcastle (2004), «The allocation of risk in PPP/PFI construction projects in the UK», *International Journal of Project Management*, 23, pp. 25-35.

Ilia Brailovskyi

PEST-CLASSIFICATION OF RISKS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

In the article describes one of the perspective types classification of the risks public-private partnership - PEST-classification. In the text describes informative content of this classification for the conditions of Ukraine. The analysis includes: political, economic, socio-cultural and technical risks. In the article defined priorities the public and the private partner in the distribution of risks. Also constructed a standard matrix of risk by categories within PEST. According to the author, PEST-classification could help in the clustering of risk according to their causes, because groups of risks are free from excess. It can be used to provide a basis for the development system of the standardization risks.

Keywords: public-private partnership (PPP), classification, risks, PEST-classification.

© I. Браїловський

Надійшла до редакції 15.01.2013

УДК 339.9

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

ГРИНА ІВАЩУК,

*доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки
Тернопільського національного економічного університету*

У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин в контексті глобалізації. Автор відстоює необхідність перегляду світового економічного порядку, у формуванні якого провідну історичну роль відіграє глобалізація. Показано варіанти розвитку міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: відкрита економіка, глобалізація, глобальний розвиток, G20, міжнародні економічні відносини, національний економічний суверенітет, цивілізація.

Постановка проблеми. Розвиток світової економіки на сучасному етапі характеризується тісним переплетенням національних економік, зростанням їх взаємозалежності, що, відповідно, посилює загрози поширення кризових явищ, підтвердженням чого й стала остання світова фінансова криза. Традиційні підходи до розуміння ролі держави в управлінні та регулюванні економічними процесами, пріоритетів діяльності міжнародних організацій, ефектів економічної інтеграції нині потребують перегляду, адже нівелюються засадничі принципи функціонування країн у контексті розвитку міжнародних економічних відносин. Якщо в ХХ ст. активізація економічної діяльності країн відбувалася завдяки зростанню відкритості їх економік, то в останні роки протекціонізм стає невід'ємним елементом національної політики. Разом з тим, стандарти, запроваджені економічно розвиненими країнами, виявилися неадекватними в умовах глобальної кризи, яка торкнулася усіх

сфер життя суспільства і стала черговим викликом для світової спільноти.

Погляди на причини та наслідки кризи досі діаметрально протилежні, як і на саму природу та економічну суть глобалізації. Як зазначав видатний німецький філософ Л. Вітгенштейн у праці "Філософські дослідження" (1945 р.), "якщо комусь показують фігуру шахового короля і кажуть, що "це король", то цим йому не пояснюють застосування даної фігури, хіба що він вже знає правила гри... Можна уявити, що він уже вивчив правила гри, але йому ніколи не показували реальної ігрової фігури. Форма шахової фігури відповідає звучанню або візуальному образу певного слова" [1]. Багатоаспектність глобалізації породжує численні виклики та загрози для розвитку як окремих країн, так і міжнародних економічних відносин в умовах формування нового економічного порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання формування як нової архітектури

№ 1 (121) січень-лютий 2013 р.